

שארית מנחם

אמרות טהורות, דיבורים קדושים, ערכים ומתוקים, בדרך פרד"ם
מאת כ"ק אדמו"ר הגה"ק רבי מנחם מענדיל מווישיװא זי"ע

פרשת כי תצא

יוצא לאור ע"י

מכון

ברכת נפתלי

להוצאת ספרי רבנו"ק זצלה"ה

ע"ש הרה"צ רבי נפתלי צבי בן כ"ק

אדמו"ר רבי ברוך זצ"ל מווישיװא

מאנסי נ"י

להכניעו, ונתנו ה' אלהיך בידך (שהוא גם ר"ת או"י"ם), ואמר אימתי, בזמן ושבת שבי"ו, שהוא ר"ת יתגדל ויתקדש שמו ברבים במהרה, שמכוונים להכניע את האויב למען שתתגלה מלכותו עלינו ואז ה' אלהיך בידך.

כי תצא למלחמה על אויבך וגו'. וברש"י במלחמת הרשות הכתוב מדבר, י"ל עפי"מ דאיתא בחובת הלכות (רפ"ד משער הפרישות) הפרוש צריך להיות צהלתו בפניו ואבלו בלבו, וזה הוא מדתו של הקב"ה כבי"ב במסתרים תבכה נפשי (עין חגיגה ה' ע"ב), וזה בקשתנו שועתינו קבל ושמע צעקתינו שבלבנו, יודע תעלומות ורואה בתוך לבנו הנסתר מכל חי, והנה הר"ת של שועתנו קבל ושמע צעקתנו יודע תעלומות עולה רש"ת, וזה שרמז כי תצא למלחמה על אויבך ופרש"י במלחמת רשות, שהמלחמה תהיה בפנים לבו כנ"ל, ובוה נזכה לצנח אויבנו במהרה.

וחשקת בה וגו' וגילתה את ראשה וגו' והיה אם לא הפצת בה וגו'. איתא בספ"ה"ק שתיבת חשק, לרוב הוא חשקות הנפש למצוה ותיבת חפץ לתאוה גשמיות, ובוה פרשו מה שאמר חמור שכם בני "חשקה" נפשו בבתכם (בראשית ל"ד ח'), היינו שאמר שחשקה נפשו לקחת בת יעקב לשם מצוה, אכן שבטי י"ה ידעו שלא לשם מצוה הוא, והוא עפי"ה הידוע שבכל מצוה שאדם רוצה לעשות יש מניעה קצת, וכאן נאמר (שם פסוק י"ט) ולא איחר הנער, היינו שעשה מיד בלי שום מניעה, ומוזה ידעו שלתאוה יבקש, וזה שנאמר (שם) כי חפץ הוא בבת יעקב, "חפץ" מורה על תאוה גשמית כנ"ל. וזש"ה כי תצא למלחמה וגו' וחשקת בה, דייקא לשון "חשק" שתדמה בנפשך שהיא מצוה, כאשר ידוע דרך היצה"ר שמפתה את האדם לעבירה כאילו הוא מצוה, ע"כ למען לבוא להאמת אמרה תורה וגילתה את ראשה וגו' שתהיה מנוולת, והיה אם לא "חפצת" בה ושלחתה לנפשה, וזה המבחן האמיתי כיון שע"י ניוולה מתבטל חפץ הגשמי ואגלאי מילתא למפרע שהיה חפץ גשמיות לבד ולא חשק מצוה וד"ל.

כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבת שבי"ו ופרש"י במלחמת הרשות הכתוב מדבר, אפשר לומר דהנה יש שני דרכים לעבודת הש"י, א' ע"י סיגופים, ועי"כ יסורין מושלים בגופו וחיייו אינם חיים כדאי בביצה (לי"ב ע"ב) ג' חייהו אינם חיים, ואחד מהם מי שיסורים מושלים בגופו, ולכך אין דרך זו רצויה כ"כ, וגם היצה"ר מתנגד לזה שרוצה שירדוף אחר גשמיות, ותמיד נלחם עמו, והדרך השניה שמעדין נפשו לשם שמים אהבת השם בתענוגים, ואז יש לו מנוחה מהיצה"ר כיון שעוסק גם בגשמיות וכדפי' בספר אמרות טהורות הפסוק (משלי ט"ז): ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו, ר"ל כשמכוון בדרכי איש הגשמי רצון ה', אז גם אויביו, שהוא היצה"ר, ישלים אתו, וזה יל"פ בקרא (דברים ל' ט"ו) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב, ר"ל ישיש ב' דרכים כנ"ל, א' שיהיה חיי חיים ע"י ואת הטוב היינו שיתעדין בגשמיות לש"ש, והדרך הב' ואת המות שחיינו בבחינת מות והוא אומרו ואת הרע ע"י הסגופים, ועצתו אומר הש"י יתעלה ובחרת בחיים למען תחיה.

לכן בשבת שתענוג הגוף היא מצוה, הוא בחינת יום קדושה ומנוחה לעמך נתת, היינו שזוכה לקדושה ומנוחה מהיצר, וזש"א הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת קדושה ומנוחה"ה לחי העולמים. וז"ש כי תצא למלחמה כאמרם ז"ל שעת סעודה שעת מלחמה, על אויבך היצה"ר, ואמר רש"י במלחמת הרשות, ר"ל במעשה הגשמי תלחם עם היצה"ר לכוון לש"ש, ונתנו ה' אלהיך בידך שישלים אתך ושבת שבי"ו, והטעם לעשות כן הוא למען להעלות גם הארציות לשורשו, לכן שבי"ו הר"ת יתגדל ויתקדש שמו בארץ.

כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבת שבי"ו. איתא בספ"ה"ק אשר אוי"ב ר"ת והיה בהניח יי אלהיך, היינו שמניחין ועוזבים ה' אלהיך שאין מתפללין על גלות השכינה, שע"ז צריך להיות עיקר התפלה לאוקמי שכינתא מעפרא ומוזה בא האויב, וזהו כי תצא למלחמה על אויב"ך

עולים בקנה אחד. והנה חורבן הבית היה ע"י ג"ע כמאה"כ (ישעי' ג' ט"ו) יען כי גבהו בנות ציון (עייני יומא ט' ע"ב) וזה שהביא מחלוקת, וזשה"כ (ויקרא כ"ו ה) ואכלתם לחמכם לשובע, היינו פת שחרית שמשביעו, וישבתם לבטח בארצכם ונתתי שלום בארץ שלא יתרבה המחלוקת, ושכבתם ואין מחריד שלא יתאוה ח"ו הבא ע"י חרדת ותבערת גופו ח"ו, והשבת חיה רעה הנולד מאותן עבירות מן הארץ ודו"ק.

לא תתעב אדמי כי אחיך הוא. אפשר לומר אדומי רומז לבעל עבירה שהעבירות הם כשנים, ע"ד הכתוב אם יהיו חטאיכם כשנים (ישעי' א' י"ח), וזש"א לא תתעב אדומי, לא תתעב לבעל עבירה לתעבו ולאמר שלא מהני תשובה, כי אחיך, ר"ת אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו ומהני תשובה.

ונשמרת מכל דבר רע. ר"ת דרו"ם, י"ל עפי"מ דדריש במס' ע"ז (כ' ע"ב) מפסוק זה שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה, והשמירה הוא ע"י חכמה כדכתיב (קהלת ז' י"ט) והחכמה תחיה בעליה ותעוז לחכם יותר מעשרה שליטים, ואמרו חז"ל (ב"ב כ"ה ע"ב) הרוצה להחכים ידרים, וזה נרמז בר"ת דרו"ם ישעי"ז ונשמרת מכל דבר רע ומחיה בעליה. וכן הוא לשון הרמב"ם (פכ"ב מהל' איסורי ביאה הל' כ"א) יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ובחכמה הוא אומר אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד.

כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך וגו', והיה מחנך קדוש וגו'. ידוע ששי"ן קו"ף רי"ש, הר"ת הם שק"ר, וס"ת נפ"ש, ובאמצע גימ' שם הוי' ית"ש שחוצץ בין הנפש והשקר שאינו מניח שהשקר יטמא את הנפש, ופירשו בזה (תהלים ל"ז ל"ב) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, היינו שהרשע רוצה להכשיל את הצדיק בשקר ובזה ימיתנו, כי השקר ממית (כריב"ל) שלא שלט בו מלאך המות משום שלא דיבר שקר בכל ימיו עיין בספה"ק ראשית חכמה פי"ב דקדושה), אבל ה' לא יעזבנו שמפריד בין הנפש והשקר כנ"ל, וז"ש כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך, היינו באותיות האמצעיים כנ"ל, וידוע שמחנ"ה גימ' ק"ג רומז לסטרא דשמאלא (עייני אמרי נועם פר' בלק בפ"י הפסוק (תהלים צ"א ו) מדבר באפל, עפ"י הידוע שמספר שי"י נחלקת על ק"ג משמאל ור"י מימין, וכאשר ח"ו הדינים גוברים נהפך הימין לשמאל ונעשה ב' פעמים ק"ג כמנין דב"ר רח"ל, וכאשר צד הימין גובר אז נמתקין הב' פעמים ק"ג שעולה ר"ז שהוא מספר או"ר שניתוסף א' שהוא אות של רחמים עיי"ש) שהוא השקר, וה' מתהלך בקרבך כדי להציל הנפש מן השקר, ועי"ז והיה מחנך קדוש באמת ומציל הנפש מן השקר.

כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך וגו' והיה מחנך קדוש וגו'.

לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלהים תלוי ולא תטמא את אדמתך וגו'. יל"פ הפסוק עפי"מ דאי' במס' ע"ז (ד' ע"א) משל למה"ד לאדם שנושה משני בני אדם אחד אוהבו ואחד שונאו אוהבו נפרע ממנו מעט מעט שונאו נפרע ממנו בבת אחת, דמאוהבו נפרע בכל יום ואינו ממתין שתתמלא סאתו, וזהו שביקש שלמה המע"ה (מלכים א' ח' נ"ט) לעשות משפט עבדו וגו' דבר יום ביומו, ר"ל מי שאינו עושה רצונו של מקום והוא בחינת עבד (עייני ב"ב י" ע"א) ישפטנו דבר יום ביומו כדי שלא תתמלא ח"ו סאתו כדאיתא **באלשיך הק', וזה יש לרמוז בהא דפסקינן (בשו"ע יו"ד סי' ל"ט סי"א) לענין בדיקת הריאה סירכא בת יומא לאו סירכא, ר"ל עבירה שנפרעים ממנה ביומא אינה שמה סירכא, וזהו מרומז בקרא לא תלין נבלתו על העץ, היינו העבירה רק קבור תקברנו ביום ההוא ע"י ענשו, כי קללת אלהים תלוי, כלומר אם תהיה קללת אלהים תלוי שיהיה ענשו תלוי עד זמן ידוע ובתוך כך לא תהיה שום התעוררות לתשובה, יש חשש שיטמא ח"ו ביותר, וזהו שמסיים ולא תטמא אדמתך רק יתעורר בכל יום ע"י ענשו לתשובה שלימה. וזש"א באבות (פ"ג מט"ו) ובטוב העולם נדון, ושם בהמשך המשנה והגבאים מחזירין תדיר בכל יום עיין במדרש ודו"ק, ולפי הנ"ל אפשר לומר השייכות שזה שהגבאים מחזירין בכל יום ועיי"ש בפ"י הרע"ב דהיינו יסורים, הוא משום שבטוב העולם נדון במדת הרחמים כפי הרע"ב והקב"ה אינו רוצה שיתמלא סאתו.**

כי תבנה בית חדש ועשית מעקב לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפול הנופל ממנו. אפשר לומר דידוע שחטא הוצאת ז"ל הוי כשפיכת דמים (עייני מס' נדה י"ג ע"א), ומבואר במס' קידושין (כ"ט ע"ב) דהנושא אשה מצילתו גם מהרהור עבירה שקשים מעבירה (עייני מס' יומא כ"ט ע"א), והנה מעק"ה הוא ר"ת הרהורי עבירה קשים מעבירה, וזה המשך הקרא כי תבנה בית חדש, היינו לקיחת אשה שזו ביתו כדאיתא במס' יומא (כ' ע"א) ביתו זו אשתו, ועשית מעק"ה לגגך, "לגגך" רומז לקליפת אגג זרע עמלק שפגם בהאי חטא, ולא תשים דמים ח"ו להיות שופך דמים, כי יפול הנופל ממנו, שע"י חטא זה ח"ו נפילה בתר נפילה, וע"י בית חדש לקיחת אשה ינצל וישמח.

על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ומים וגו'. וברש"י בשם הספרי על העצה שיעצו אתכם בלחם ומים וגו'. והוא פלא, שהרי בכתוב מפורש הטעם אשר לא קדמו אתכם ורש"י מפרש טעם אחר, וי"ל לא קדמו אתכם בלחם ומים היינו פת שחרית וקתון של מים שמבטל התאוה (עייני ב"מ ק"ז ע"ב ובחידישי אגדות מהרש"א שם), והוא גרם להם שבאו לאותו חטא, וזה שפרש"י על עצה להחטיאכם אף שבכתוב נאמר טעם אחר שבאמת שניהם

הוללות שהוא בחינת שתי שיכרא, דאזי בודאי דעתו לשקעו ושב מאחר כך עם המשכון.

ולך תהיה צדקה לפני ה' אלהיך. הנה במקום אחר כתיב לך ה' הצדקה ולנו בושתי הפנים (דניאל ט' ז) שהצדקה מתייחס להשיינת, וי"ל עפי"מ דאיתא (ברכות ל"ה ע"ב) דאם ישראל עושין רצונו של מקום אז כתיב ואספת דגנך שהדגן נקרא שלנו, והוא מטעם כי אזי הם בני כמבואר בב"ב (י' ע"א) דבזמן שישראל עושין רצונו של מקום קרויים בני ובזמן שאין עושין קרויים עבדים, ובנים יש להם קנין לעצמם לכן נקרא "דגנך" משא"כ ח"ו להיפך הם עבדים ומה שקנה עבד קנה רבו, וזשה"כ ולך תהיה צדקה, ר"ל אימתי הצדקה מתייחסת לך, דהיינו שיש לך קנין בממונו, בזמן לפני ה' אלהיך, שאתה מקיים שויתי דאז נקרא עושה רצונו של מקום, והצדקה מתייחסת לך, ומה שכתוב ולך ה' הצדקה היינו שהצדקה מתייחסת לה, שהוא כשאין עושין רצונו של מקום, אזי לנו בושתי הפנים מחמת העבירות, והנה כשהאדם שב בתשובה שוב מתייחס הצדקה אליו, וזה שנאמר (דברים ו' כ"ה) וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות וכו'.

מוצא שפתיך תשמור. י"ל דאם מוצא שפתיך תשמור ולא תפגום בפיו, אז תתקבל תפילתך ויהיה מלך שומע תפלה שהוא ר"ת מוצא שפתיך תשמור, כי אם פוגם הפה בעבירות הרי אין קטיגור נעשה סניגור ואינו נשמע התפלה, וע"כ הר"ת הנ"ל הם גם אותיות שת"ם, שבאם ח"ו שת"ם תפילתי (איכה ג' ח) העצה הוא תיקון ברית הלשון ועי"ז יזכה למלך שומע תפלה כנ"ל.

והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מוצא בה ערות דבר וגו'. במס' גיטין בסופו, כל המגרש אשתו ראשונה אפי' מזבח מוריד עליו דמעות, וי"ל השייכות של בכיות המזבח למגרש אשתו, בדרך צחות, דהנה נפסק להלכה בטושו"ע אהע"ז (סי' קי"ט ס"ג) דאינו יכול לגרש אשתו א"כ מוצא בה ערות דבר, עיי"ש, וא"כ ע"כ הא דא' בגמ' דמזבח מוריד עליו דמעות ע"כ מיירי בלא מוצא בה ערות דבר, דבמצא הוא מצוה וחוב לגרשה, ועל מצוה אין המזבח בוכה, והנה היום בזמן שחרב ביהמ"ק בעוה"ר נחשבת כנסת ישראל לאשה אשר בעלה גרשה, והנה מצונו בגמ' (יומא ט' ע"ב) דבבית שני לא הי' ע"ז ג"ע ושפ"ד רק שנאת חנים ולכך נחרב, מ"ש וא"כ לפי"מ דקי"ל להלכה דרק במצא בה ערות דבר יכול לגרשה, וכיון שאז לא היה בכנסת ישראל ערות דבר דע"ז ג"ע ושפ"ד, א"כ כביכול לא הי' יכול הקב"ה לגרשה, וא"כ ע"כ ד"ל דלא הי' להם לישראל דין גירושין גמורים מהשי"ת אלא רק מאס בהם וכך רצה בדעתו לגרשם והמה נחשבים כאלמנה חי' שהלך בעלה למרחוק למדינת הים ודעתו לחזור אלי' לאחר זמן כשישובו ויחזרו בתשובה כדאי (סנהדרין ק"ה ע"א) ובמדר' איכה עה"פ היתה כאלמנה, יע"ש.

אפשר לומר עפי"מ דא' במס' ב"מ (ס"ו ע"א) וכ"ה בשו"ע חו"מ (סי' ע"ג ס"ז) שהמלוה על המשכון והתנה עמו שבאם לא יפדנו עד זמן פלוני יהיה מוחלט ולא פדאו הוי אסמכתא וקי"ל דאסמכתא לא קניא, וקאמר בגמ' (שם ע"ב) האי אסמכתא זמנין קניא וזמנין דלא קניא, אשכחי ביום הפרעון דקשתי שיכרא ופרש"י בחנות, סימן שאין הוא עצוב לחזור אחרי פדיון משכונו ודעתו לשקעו אז קני, אשכחי דקא מהדר אזוזי לא קני דחזונו דאין דעתו להניח המשכון אצלו.

והנה כמ"כ י"ל הך דינא בנשמת האדם, והוא עפ"י הידוע דלמעלה ממשכנין נשמתו של אדם בעד חטאיו, והש"י ברחמיו מניחה אצלו עד זמן ידוע, כמש"נ (ויקרא כ"ו י"א) ונתתי "משכני" בתוככם, וה"נ נוכל לחלק דאם האדם מהדר אזוזי דהיינו תשובה ומע"ט לגאול המשכון, לא קנו בשמים המשכון, ומשאירין לו הנשמה וחיו יחיה, ואם הוא הולך בשרירות לבו כמו שתי שיכרא אז נקנה המשכון ואבדה ח"ו הנפש ההיא, והגם דאחז"ל שם דגם בכה"ג דלמא לפכוחי פחדא קא שתי, ועיין שם ברש"י להפיג דאגתו שדואג על המעות דכתיב ויין ישמח ולא נקנה המשכון, מ"מ כאן לענין תשובה א"א לאמר זאת כיון דקרוב הדבר מאד בפיו ובלבו לעשות התשובה ולפדות המשכון, ואם אינו משתדל בתשובה, סימן שאין דעתו לפדות הנפש, ועוד דלשון הגמ' שם "דלמא" לפכוחי, דהיינו משום ספיקא, וגבי שמיא גליא ולא שייך ספק, ועוד דכ"ו באם שותה יין בלבדו שזה מועיל להפיג דאגתו אבל כשעושין שמחה של הוללות ועבירות גדולות בודאי אין בדעתו לפדותו. וזש"ה (דברים כ"ט י"ח) והיה בשמעו את דברי האלה הזאת וגו' למען ספות הרוה את הצמאה, היינו כיון שאין בדעתו לחזור בתשובה, והראי' כיון שהתברך לאמר שלום יהיה לי, לא יאבה ה' סלוח לו. ולזה תקנו חודש אלול לתשובה שיהיה כמו מהדר אזוזי, ואעפ"י שלא מוצא די הצורך, מ"מ מהדר הוא קודם זמן הפרעון וקיזמו לפדות המשכון.

והנה הא דבעל חוב קונה משכון ילפינן בפסחים (ל"א ע"ב) מפסוק (דברים כ"ד י"ג) ולך תהיה צדקה שכתוב גבי החזרת המשכון, אם אין קונה משכון צדקה מנין מכאן לבעל שקונה משכון, ובזה יש למצוא רמז נאה על הצירוף של חודש אלול שיוצא מפסוק וצדקה תהיה לנו כי, (דברים ו' כ"ה), ונרמזו בתיבת "לנו" שהמשכון תשאר לנו, ואמר הטעם כי נשמור, היינו שנצפה ונשתוקק, מלשון ואביו שמר את הדבר (בראשית ל"ז י"א), את כל המצוה הזאת, רומז לתשובה (עיין ברמב"ן דברים ל' י"א עה"פ כי המצוה הזאת), לפני ה' אלהינו, וכיון דבמהדר אזוזי לא אבדה הנפש מאתנו, א"כ הנפש שהוא חלק אלוקי ממעל הש"י אתנו סלה. וז"ש כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך, היינו בנשמה הקד', והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר, ר"ל

והנה מהא דחזינן שהשי"ת החריב בית שני והגלינו לגלות אע"פ שלא היה בנו חטא דג"ע שהוא ערות דבר, ע"כ דסובר די ש לגרש אע"ג שאין ערות דבר, וי"ל דלכן בוכה המזבח דכיון דאפשר לגרש אע"פ שלא מצא בה ערות דבר, ה"נ אולי הקב"ה ירצה לגרש את ישראל לגמרי אע"פ שלא הי' אז בהם ערות דבר (והנה יעוין במהרש"א כאן בחי' הלכות מש"כ בזה ואולי הוי דבריו כעין זה) ודו"ק. אבל האמת אינו כן ותקונונו שיחזור אלינו ברחמים במהרה (עיין סנהדרין ק"ה ע"א).

לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה. אפשר לומר שהתורה נקראת אבן מטעם לוחות האבן, וכן היצה"ר נקרא אבן (עיין סוכה נ"ב ע"א), וז"ש הכתוב לא יהיה לך בכיסך, היינו כים הלב ע"ד ליבא בכיסא תליא (ירושלמי סופ"ה דתרומות), אבן ואבן, תערובות רע בטוב, מצוה הבאה בעבירה, גדולה הוא התורה הק' וקטנה הוא היצר שהוא רק לשעה, ובחרת רק בחיים הנצחיים.

כי תחבוט זיתך לא תפאר אחריו לגר וכו' יהי. וי"ל הרמז כי תחבוט זיתך, היינו כשמורידים הזיתים מהעץ לעין כל, כך כשתתגלה לך ותזכה לחכמה שהוא מרומו בזיתים ושמן זית כדמצינו בגמ' (מנחות פ"ה ע"א) מתוך שרגילין בשמן זית חכמה מצויה בהן, אמר הפ', לא תפאר אחריו, שלא יהי' לך שום התפארות מזה ותבוא לידי מדת הגאווה ח"ו, רק לגר וכו' יהי, שתתנהג בענווה ושפלות הרוח כמו גר וכד' ועי"ז תזכה לזה.

זכור את אשר עשה לך עמלק וגו' אשר קרך בדרך וגו', תמחה את זכר עמלק מתחת השמים וגו'. עיין פסחים (נ' ע"ב) רבא רמי כתיב (תהלים ק"ח ה') כי גדול מעל שמים חסדך וכתוב (שם נ"ז י"א) כי גדול עד שמים חסדך, הא כיצד, כאן בעושה לשמה כאן בעושה שלא לשמה, והנה בזה מוצא היצה"ר פתח להשפיל האדם ולהביאו לידי יאוש ורועה להראות לו שח"ו אין לו תקנה, יען שעוסק שלא לשמה שהוא "עד שמים" וכל העוסק שלא לשמה נוח לו שלא נברא, כדאי' (בברכות י"ז ע"א), אבל באמת צריך אדם להתחזק ולא להתרפות מתורה ועבודה כי מתוך שלא לשמה בא לשמה עיי"ש, ועי"ז יזכה להעלות גם התורה שלמד שלא לשמה. וזה רימזה תורה"ק זכור וגו' אשר קרך בדרך, היינו שקירר אותך ומכניס בדעתך שאתה עיפה ויגע ולא ירא אלהים לעשות לשמה, תמחה את זכר עמלק "מתחת השמים", שתדע שזה רק עצת עמלק היצה"ר שמכניס במחשבותיך שתורתך היא מתחת השמים, והאדם צריך לחזק עצמו שלא יפול ברשת היאוש, וע"י התחזקות ותשובה מרים ומעלה את התורה שתהיה לשמה, וזוכים לכך על ידי התקשרות לצדיקים, ע"ד דכתיב במלחמת עמלק (שמות י"ז י"א) והיה כאשר ירים משה וגבר ישראל.

כפר' בשלח בפסוק ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי'.
זכור את אשר עשה לך עמלק וגו' תמחה את זכר עמלק. י"ל דידוע שעמלק רצה להוציא לעז על ישראל שאינם מיוחסים ח"ו, משום שהמצרים שלטו בנשותיהן מק"ו אם בגופן שלטו, (עיין רש"י פר' פנחס כ"ו ה') וח"ו ה' נתרחק מאתנו, והאמת הוא דכמו זר נחשב לנו, כי אין הקב"ה משרה שכניתו אלא על משפחות מיוחסות שבישראל (קידושין ע' ע"ב), וזש"נ זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך, היינו שהמציא לו דרך חדש להוציא לעז על ישראל, והא בצאתכם ממצרים, לאמר שממצרים יצאתם ולא מאבותיכם. ובאמת מפורש ע"י דוד המלך בתהלים (קכ"ב ד') שבטי יה עדות לישראל, דמה שנקראו בני השבטים החנוכי הפלאי בהוספת ה' מצד זה וי' מצד זה הוא עדות לישראל שאנחנו מיוחסים (עיין רש"י שם), ולזה רמז הכתוב זכור", דהנה אותיות הראש וסוף של תיבת זכור"ר הוא "זר", והאותיות האמצעיים הם כ"ו, לרמז שהזר הוא ע"י השם המיוחד העולה כ"ו שבתוך תיבת "זכור", לדבק בו ובאחדותו.

וזה המשך הפסוק והיה בהניח ה"א לך, היינו שיתן שמו ית' בינינו, מסביב לשמינו, שמרומו בתיבת זכור"ר כנ"ל, אז נזכה לתמחה את זכר עמלק. לכן כשלוקחין מס' זכ"ר ממס' עמלק"ק נשאר י"ג גימ' אח"ד, וזהו תמחה את זכר עמלק תמחה את זכ"ר מעמלק"ק, ויהיה ה' אח"ד ועמו גוי אחד, וסמך ליה והיה כי תבוא, יש לרמז עפי"מ דאיתא בבעה"ט תבו"א אותיות אבו"ת, שע"ז יש לנו שייכות לאבותינו, וארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו (עיין ב"ב ק"ט ע"א), ולכך וירשת וישבת בה.

זכור את אשר עשה לך עמלק וגו', והיה בהניח ה' אלהיך לך מכל וגו', תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח. אפשר לומר עפ"י המובא בספד"ק דכללות ישראל הם תמיד

בתכלית השלימות בבחי' כולה מחמדים ומום אין בך. לכן אי' בספה"ק שכל אחד ואחד צריך לכלול עצמו בתוך כלל ישראל אשר כלו בכללות ממתקים, וכשאני לעצמי מה אני, וזה שמצינו בבלק שאמר אפס קצהו תראה וכלו לא תראה (במדבר כ"ג י"ג), שרצה שהקב"ה לא יסתכל על כללות ישראל שהם תמיד טוב ורצה שיסתכל רק על קצהו. וידוע משלה"ק דעמלק זה בלעם דשני אותיות הראשונים משמותם הוא בלעם ואחרונים עמלק כזה:

בל עם עם לק

וזה ו"אחריתו" עדי אובד (שם כ"ד כ) מחיית עמלק. **ואיתא בייטב פנים דתי' "לק" רומז ליחיד ו"כל" על כללות ישראל,** וז"ש (דברים כ"ג ו) ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם, ר"ל בעצת בלק לשפוט את ישראל ביחידות, ויהפוך ה' אלהיך "לק" את הקללה לברכה, כוונתו באמרו, "לק" היינו שהפך את ה"לק" שרומז ליחיד להיות כ"ל וממילא יהיה מקללה ברכה. והנה כמו"כ מצינו באברהם אבינו ע"ה בפר' וירא (י"ה י"ח) ואברהם היה לגוי גדול ולכך יש לו זכות רבים, כדאי' במס' תענית (ט' ע"א) שאני משה כיון דרבים צריכים לו כרבים דמי, וז"ש (בראשית כ"ד א) ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם ב"כל", ר"ל בזכותא דרבים. וזה גם מה שאמר המן שהוא קליפת עמלק ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים ודתי המלך אינם עושים וגו' (אסתר ג' ה), היינו שרצה לקטרטג ישנו עם שהוא דומה כאחד בחינת יחיד כיון שהם מפוזר ומפורד בין העמים ממילא דתי המלך אינם עושים, כי רק כלו ממתקים כנ"ל, ע"כ צותה אסתר (ד' ט"ו) לך כנוס את "כל" היהודים, בחינת כללות ישראל וצומו "עלי", שיתקנו את הפגם שכל אחד ואחד סמך על עצמו ולא כלל עצמו בתוך כלל ישראל, וזה גם מרומז באמרה ואני לא נקראתי לבא אל המלך (שם שם י"א), היינו ו"אני" יען שכל אחד ואחד אמר על עצמו "אני" לשון חשיבות, מה"ט לא נקראתי אל המלך מלכו של עולם ית"ש, השונא גיאות, והתחילה לאמר כל עבדי המלך וגו' יודעים וגו', ר"ל "כל" בהתכללות, עבדי המלך "יודעים", ר"ל אז אפשר לבוא לכלל דעת וע"כ כנוס את "כל" היהודים.

ולכן כשאמרו ישראל היש ה' בקרבינו אם אין, (שמות י"ז י"ז) היינו שנסתפקו אם ה' דוקא בקרב כלל ישראל, או אין (אותיות אני"ס), כלומר אפילו ביחיד באין התכללות גם ישנו ה', מיד ויבא עמלק בחינת בלעם והמן. וזה נרמז במ"ע זכור את אשר עשה "לק" עמלק, היינו שרצה לעשות "לק" שיחשוב כל אחד ואחד לעצמו בבחי' "לק" בחינת חשיבות, דמקודם רצה להכניסם לגאות ואח"כ הסיתם להביאם ליאוש ושפלות ואמר ו"אתה"

כשהנך לעצמך עייף ויגע ולא ירא אלהים וממילא יאמר ח"ו נואש, ע"כ נצטוו והיה לשון שמחה, בהניח ה' אלהיך "לק", שתעזוב בחינת לך ותתקשר לבחינת "מכל" לכללות ישראל, אז תנצח אויבך מסביב יחד עם כלל ישראל ה"סובבים" אותך, מחה תמחה את זכר עמלק.

זכור את אשר עשה לך עמלק וגו' ואתה עייף ויגע וגו' לא תשכח. הנה התחלת מחיית עמלק הוא ב"יד" אדר הוא יום פורים דפרזין, ובעזי"ת ב"יד" ניסן בחודש אשר בו ישועות מקיפות תהיה הגאולה שליחה וכמאמרם ז"ל בר"ה (י"א ע"א) בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, ומשום הכי ב' פעמים י"ד בימי' כ"ח וזהו לא תשכח, ובמקום שאמר עמלק ואתה עייף ויגע נותן השי"ת ליעיף "כח" להתחזק במחיית עמלק נגד ריפוי ידים שהיה להם ברפידים שעל זה בא עמלק כדרשת חז"ל במכילתא רפידים שרפו ידיהם, ומשום הכי ויב"א עמלק עולה י"ד רמ"ה, ועמלק במילוי דהיינו עיי"ן מ"ם למ"ד קו"ף גימ' י"ד הגדול"ה י"ד החזק"ה י"ד הרמ"ה, ובעזי"ת ובני ישראל יוצאים בי"ד רמ"ה.

וידוע דעמלק הוא יצר הרע שכן האתוון הקודמין והמאוחרין של עמלק (ס, ל, כ, צ, פ, נ, מ, ר) גימ' יצ"ר הר"ע, שברצונו לבטל תורה ועבודה מישראל ע"י אשר קרך שיהיה קר מלהגות בתורה ועבודה, ובאמת ע"י תורה ועבודה תהיה מחייתו, **כמבואר בכ"ק של אאמו"ר הק' יצלה"ה שכן תורה ועבודה"ה** הוא ע"ת העולה י"ד הגדול"ה, י"ד החזק"ה י"ד הרמ"ה (עיי' קיצור שלי"ה ובסידור ר' קאפיל בכוונת נש"י) לקיים יוגבה לבו בדרכי ה' בתורה ועבודה, גיאות דקדושה נגד ר"ם דסט"א העולה עמלק, ומשו"ה וילח"ם ע"ם ישראל ל ברפיד"ם עולה תפאר"ת שהוא הגיאות אשר על ידה רפו מדברי תורה, כי אין התורה מתקיימת אלא במי שדעתו שפלה (עיי' תענית ז' ע"א), ומשו"ה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל (שמות י"ז י"א), בחינת יד הגדולה, יד החזקה, יד הרמה הרומז לתורה ועבודה כנ"ל וגבר ישראל. וז"ש (תהלים קי"ט קכ"ו) עת לעשות לה' הפרו תורתך, פי' הני ג' ידים הנ"ל העולים עת, וגם לעשות לה' להתחזק ולהתחמם בעבודת הש"י, וגם "הפרו" לפרות ולהרבות בתורה, ועי"כ ימחה עמלק, ותתגלה מלכות שמים עלינו בבי"א.

והנה התחזקות בעבודת הש"י מביא שמחה, והיינו דתנן במס' תענית (כ"ט ע"א) משונכנס אדר מרבין בשמחה, משום שאז זמן קבלת התורה ברצון (עיי' שבת פ"א ע"א), ולכך מרבין בשמחה ע"ד הכתוב (תהלים צ"ו י"א) ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים ה' מלך, והנה ותגל הארץ הר"ת הם אותיות ו"ה שפגם עמלק ועלינו לתקנם, והם התיבות אחרי ישמחו השמים, וזה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים, ע"י ותגל הארץ שהם תחת השמים, לא תשכח שלא תהיה תש כח ברפיון "ידיים" ח"ו

רק להתחזק בעבודת הש"י.

א"י דהנה עמלק הרע לישראל, וידוע דהקב"ה כבי' צר בצרתן של ישראל ע"ד בכל צרתם לו צר (ישעי' ס"ג ט'), והגם דכתיב לא באלף דמשמע שה' אינו צר, מ"מ הקרי הוא בוא"ו (עיין סוטה ל"א ע"א ובחולין ס"ה ע"א ובתוס' ד"ה אעפ"י), ממילא לפי"ז אפילו כשנקבל לפעמים צרות עמלק באהבה, מ"מ עלינו להשתדל למחותו למען שמו יתב', ועיין בתוס' יו"ט (אבות פ"א מ"ג) על המשנה ויהי מורא שמים עליכם דשמי"ם רומז על הש"י, (וכ"ה בזה"ק פ' תרומה בהשמטות), וז"ש זכור את אשר עשה לך עמלק, ר"ל שתזכור מה שהציר לך, ואח"כ אמר והיה בהניח לך, ר"ל שאפילו תניח ה"לך" שאתה תסבול אותם ע"ד קבלת יסורים באהבה, מ"מ תמחה וגו' תחת השמי"ם מחמת שמו יתב' שמרומזו בתיבת השמים כנ"ל, ואמר "לא" תשכח, היינו "לא" באלף שכתוב לא צר באלף תשכח, רק לו בוא"ו אשר גם לו כבי' צר ותעשה שלמענו יעש ויומתק הכל.

ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים וגו' תמחה את זכר עמלק וגו'. איתא בספ"ק קדושת לוי דע"י לימוד התורה אינו צריך האדם לפעולות גשמיות להוושע מאוביו רק כל הישועות נעשות ע"י התורה הקדושה, ולזה כשבאו בני ישראל לרפידיים וכדרשת חכמינו ז"ל במכילתא שרפו ידיהם מן התורה נצטרכו למלחמה, וזש"א הכתוב ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים ויש רפיון בדברי תורה, אז "תמחה" את זכר עמלק, יש צורך בפעולתך למחות.

והיה בהניח ה' אלהיך וגו' תמחה את זכר עמלק מתחת השמים וגו'. י"ל ע"ד דאיתא במס' פסחים (צ"ע"ב) כתוב אחד אומר כי גדול עד שמים חסדך וכתוב אחד אומר כי גדול מעל שמים חסדך, ומשני כאן בעושים לשמה, אז מעל שמים חסדו בלתי גבול ומיצר, ובשלא לשמה רק עד שמים שהוא דבר גבולי, ויש להסביר החילוק שבין "עד לעל" דהנה המספר החסר מע"ד לע"ל הוא כ"ו גימ' שמו ית', והיינו בשלא לשמה הוא רק ע"ד, כיון שאינו מכוין לשמו ית' אז חסר מספר כ"ו, ובשמה בצירוף שמו יתב' מגיע לע"ל, וזשה"כ (תהלים ל"ז ל"ב) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו בידו, פי' שהרשע צופה שיהיה חסדו רק עד שמים בגבול ומיצר, אבל ה' מספר כ"ו של שם ה' לא יעזבנו בידו שהש"י מעלה הע"ד לע"ל, שיהיה חסדו בלי גבול, וזש"ה והיה בהניח ה' אלהיך לך, פי' שינוח שמו יתב' בתוכינו, אזי תמחה את זכר עמלק מתחת השמים, שרוצה שיהיה חסדו רק מתחת שמים, בחינת "עד שמים" ותזכה לבחינת על שמים.

ובזה יל"פ הגמ' בפסחים (נ" ע"א) רבי יוסף בריה דרבי יהושע ב"ל חלש ואיתנגיד כי הדר, א"ל אבוא מאי חזית, א"ל וכו'

ושמעתי שהיו אומרים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. דלפמש"כ דהעוסק לשמה הוא מעל השמים חסדו, היינו לעוה"ב ע"ד אורך ימים בימינה, ובאמת יפה שעה אחת בעוה"ב מכל חיי עוה"ז שעוסק לשמה ומקבל שכרו בעוה"ב, וזהו שא"ל ר"י לאבוא ושמעתי שהיו אומרים אשרי מי שבא לכאן, לעוה"ב, ותלמודו בידו, אף מעל שמים היינו שעסק לשמה. וז"ש בריש הפרשה כי תצא למלחמה "על" אויביך, להעלות לבחי' "על", והוא ע"י ונתנו ה' אלהיך בידך פי' עם השם הוי' שעולה כ"ו עי"ז יהיה בחינת "על" חסד נצחי. וז"ש (ישעי' כ"ד ד) בטחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים, ר"ל בטחו בה' בשמו יתב', עדי ע"ד שיצטרף ע"ד עם מספר כ"ו שמו יתב' ויהיה כי ביה ה' צור עולמים, פי' ע"י צירוף שמו יתב' יהיה צור עולמים למעלה מעוה"ז ותהי' לעולמים עוה"ז ועוה"ב חסד נצחי.

והיה בהניח ה' אלהיך לך וגו' אשר ה' אלהיך נותן לך וגו' תמחה את זכר עמלק מתחת השמים. י"ל דעיקר עבודת האדם הוא שלא יאמר כחי ועצם ידי עשה לי את החיל, וידע שהכל מאתו יתב"ש, והנה להכרה זו באים ע"י לימוד תורה"ק המאיר עיניו, וזה מרומז במאמרם ז"ל (סנהדרין כ"ו ע"ב) שהתורה נקראת תושיה שמתשת "כחו" של אדם, היינו שלא יאמר כחי ועוצם ידי, ועמלק שהוא שורש הכפירה רצה להחדיר הדעה הנפסדה של כחי ועוצם ידי, וזהו אשר עשה "לך" דייקא עמלק, והיה בהניח ה' אלהיך לך, שלא לחשוב שהכל משלך וכוחך, רק תדע אשר ה' אלהיך נותן לך שהכל מכחו יתב', אז תמחה את זכר עמלק מתחת השמים והאדם כשלעצמו אין לו במציאות שום כח כי ממנו הכל יתב'.

תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח. י"ל עפ"י הידוע דהאו"ה הם מושגחים תחת המזלות, וישראל הם למעלה מהמזול כדאי' במס' שבת (קנ"ו ע"א) אין מזל לישראל, וזה"כ באמרו תמחה, היינו שתמחה את זכר עמלק אשר קרך להגיד ש"מתחת השמים" מזלך וממילא אין תקוה, אבל משרבע"ה הרים ידו וגבר ישראל וכדאי' במתני' ר"ה (כ"ט ע"א) כשהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה, היינו שישראל למעלה מהמזל וגבר ישראל.

תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח. ידוע שהמ"ע של מחיית עמלק הוא על היצה"ר המתחדש בכל יום, ולזה אותיות המוקדמים והמאוחרים של עמלק"ק עולה יצ"ר ר"ע כדאיתא בספ"ק. והנה עיקר הסתת היצה"ר הוא בדרך צביעה שאומר על עבירה שהיא מצוה ועל מצוה שהוא עבירה, ועפ"י מובא בספ"ק דלכך ניחא מה דכתיב שלע"ל הקב"ה יפרע מהיצה"ר, דלכאורה הא השי"ת בראו, וכמו שפי' הבעש"ט הק' זי"ע הגמ' במס' שבת (ע"ה ע"א) השוחט משום מאי מחייב רב אמר משום צובע ושמואל אמר משום נטילת

דיותר צריך לעשות תשובה על הספק מעל הודאי עיי"ש, והנה עמל"ק גימ' ספ"ק, וזה תמחה את זכר עמל"ק להשמר מספק איסור, שאל"כ גם ה"לא" שהוא הל"ת בוודאי, תשכח ח"ו. וע"כ במלחמת עמלק אמר משרע"ה (שמות י"ז ט) אנכי נצב על ראש הגבעה ומטה אלהים בידי, ראש הגבעה הוא בחי' הר הרומז להיצה"ר (עיי' סוכה נ"ב ע"א) לנצחו, ע"י ומטה האלהים בידי, "מטה" היינו ספק שהוא המיה לכאן ולכאן, בידי, להשמר שלא להכשל על הספק. והנה מי שאינו עושה תשובה ומתקן הספק הולך "בחשך", ומשו"ה עולה ל"א יר"א אלהים כמס' חש"ך, וע"י מחיית עמלק בעזהשי"ת לא תשכח, הוא אותיות לא תחש"ך, שתנצל מן הספיקות בחי' חש"ך, ותזכה לאורה זו תורה (מגילה ט"ז ע"ב) המלמד לאדם דעת לקדש את עצמו וממילא הוא ניצול אף מספק איסור.

א"י תמחה את זכר עמלק לא תשכח. י"ל דהנה ע"י גיאות שבטוח בעצמו שיזכור לימודו אינו חוזר לימודו ושוכח ועוזב התורה ח"ו, וז"ש תמחה את זכר הגימ' של עמל"ק שעולה ר"ם גיאות, ותחזור על לימודך וכדרשת חכז"ל (מגילה י"ח ע"א) זכור "כפה" וממילא לא תשכח.

נשמה, ובתוס' שם אשוחט דעלמא קאי, שחייב משום צובע היינו שעושה ממצוה עבירה ומעבירה מצוה ועיי"ז היא נטילת נשמה. ועיי' בשו"ע אבן העזר (סימן י"ז ס"ז) לענין עדות לעגונה שמת בעלה שאם אינו מכירו אין די שיעיד שמת רק גם צ"ל קברתיו.

והנה כמו"כ הדבר במלחמת היצר שצריך להפך היצה"ר לטוב ע"ד שאמר ד"ה ע"ה (תהלים ק"ט כ"ב) ולבי חלל בקרבי (עיי' ב"ב י"ז ע"א) שחשב את דוד בין אלה שלא שלט בהן יצה"ר, ולא די שיאמר שהמיתו כי אין מלחמת היצר כשאר המלחמות, שאף אם תנצחו הרבה פעמים לא יעזבך ויבוא לערוך שוב מלחמה **כמאמר החסיד בחובת הלכבות** (שער יחוד המעשה תחלת פרק ה') רק צ"ל קברתיו. וזש"ה והיה בהניח ה' אלהיך לך מכל אויבך מ"סכ"ב, היינו עמלק שבאותיות המוקדם והמאוחר הוא יצר הרע כנ"ל, בארץ וגו' תמחה, היינו לאמור קברתיו בארץ, והוא משום שזכר עמלק, הוא אצלך בבחינת זכר ואין אתה מכירו.

תמחה את זכר עמלק מתחת השמים. ידוע פי' המפרשים עה"פ (תהלים צ"ט ב) ה' בציון גדול ורם הוא על כל העמים, כי אנו בני"י מאמינים בני מאמינים שהשי"ת משגיח בעליונים ובתחתונים מקרני ראמים עד ביצי כנים, ואוה"ע חושבים שאין כבודו להשיג בתחתונים ועזב ה' את הארץ ורק על השמים כבודו, והנה ידוע החילוק בין גדול לרם דגדול שייך על דבר שהוא גדול ממטה עד למעלה ורם שייך ע"ד שהוא רק למעלה, וזהו ה' בציון גדול בשערי ציון אצל בני"י הוא גדול משגיח בעליונים ובתחתונים, ורם הוא על כל העמים, אצל העמים הוא כבי"י רק בבחינת רם שאינם מאמינים בהשגחתו בתחתונים, ועמלק רצה לקרר את ישראל ולהכניס "ספק" באמונתם שגם הם יחשבו שקב"ה הוא רק רם ושמו מוכיח עליו שעמל"ק בגימ' "ספק" וגם בגימ' "רם", וזש"א תמחה את זכר עמלק, אנו מצווים למחות את "זכר" רומז על הגימ' של עמלק דהיינו ספק וגם רם, שנמחה מלבנו כל שמץ ספק בהשגחתו ית' מתחת השמים, ולהאמין באמונה שלימה בהשגחה פרטית בעליונים ובתחתונים וזה עיקר מחיית עמלק.

והנה הר"ת של (תהלים קמ"ד א) המלמד ידי לקרב אצבעותי מלחמה (כי הל' של מלחמה הוא רק אות השימוש) הוא אלהי"ם, רומז על מלחמה בעמלק שרוצה להכשיל את ישראל באמונה כנ"ל לחשוב שהעולם השפל הזה הכל מתנהג בדרך הטבע (כידוע שאלהי"ם בגימ' הטב"ע), ואנו מצווים ללמד ידנו לקרב וללחום בדעה נפסדה זו ולהאמין באמונת אומן שהוא יתב' מהווה כל ההיות, ועיי"ז ממתיקים דיני אלהים ע"י הויה שם הרחמים כנאמר ה' בציון גדול כנ"ל.

תמחה את זכר עמלק וגו' לא תשכח. י"ל עפ"י דברי הרמ"א בהל' יוה"כ פ"פ (או"ח סי' תר"ג) בשם תלמידי רבינו יונה ריש ברכות,